

Profesijná príprava budúcich učiteľov geografie na Slovensku

Martina Škodová, Ľuboš Balážovič, Peter Barto

Osobnosť učiteľa, kvalita jeho vedomostí a didaktické zručnosti majú veľký vplyv na výsledky vzdelávania. Rozhodujúci vplyv pritom zohráva kvalita vysokoškolskej prípravy učiteľov. Príprava učiteľov geografie nie je na Slovensku jednotná. Cieľom tejto štúdie je analyzovať vývoj počtu absolventov učiteľstva geografie na jednotlivých vysokých školách na Slovensku a tiež obsah a rozsah pregraduálneho vzdelávania učiteľov geografie v kontexte s potrebami praxe a kurikula geografie. Použité boli metódy textovej analýzy, porovnávania a štatistického spracovania kvantitatívnych informácií. Výsledkom je komparácia vývoja počtu absolventov učiteľstva geografie jednotlivých vysokých škôl, identifikácia prioritných oblastí prípravy budúcich učiteľov geografie a rozdielov v prístupe k ich vzdelávaniu. Výsledky poukazujú na mnohé spoločné črty prípravy budúcich učiteľov geografie na jednotlivých Slovenských univerzitách, ale aj na viaceré rozdiely. Rozdiely sú najmä v oblastiach, ktoré sú v ich príprave akcentované a v rozsahu praxe. V štúdiu bolo možné sledovať len kvantitatívne dáta, ako sú počet predmetov, hodinová a kreditová dotácia jednotlivých oblastí vzdelávania, vplyv na prípravu učiteľov geografie však majú aj iné faktory. Táto štúdia má opodstatnenie vzhľadom k blížiaci sa akreditácii vysokých škôl, ktorá bude ďalšou príležitosťou na posúdenie študijných programov Učiteľstva geografie.

Úvod

Jedným z kľúčových prvkov vzdelávacieho systému je učiteľ. Práve osobnosť učiteľa, kvalita jeho vedomostí a didaktické zručnosti majú zásadný vplyv na výsledky vzdelávania. Rozhodujúci vplyv pritom zohráva kvalita jeho vysokoškolskej prípravy. Blížiaci sa akreditácia vysokých škôl, bude príležitosťou na opätovné posúdenie študijných plánov (ďalej ŠP) učiteľstva geografie. Z tohto pohľadu môže byť naša prehľadová štúdia pri tomto procese prínosná. Pregraduálna príprava učiteľov geografie na Slovensku nie je jednotná. Ovplyvňuje ju množstvo faktorov od skladby ŠP, obsahu, formy a hodinovej dotácie jednotlivých predmetov, rozsahu terénnych cvičení, exkurzií a pedagogických praxí, po technické vybavenie príslušných pracovísk, odbornosť a didaktické zručnosti pedagógov, počet študentov a mnohé ďalšie. Tie sa na jednotlivých vysokých školách pripravujúcich budúcich učiteľov geografie viac či menej odlišujú. Z tohto množstva faktorov sme vybrali len niektoré, preto našou ambíciou nie je prípravu učiteľov geografie na jednotlivých vysokých školách hodnotiť, ale ju porovnať a analyzovať z pohľadu zvolených ukazovateľov. Cieľom príspevku je analyzovať vývoj počtu absolventov učiteľstva geografie na jednotlivých vysokých školách na Slovensku a tiež obsah (v najhrubších črtách) a rozsah ich pregraduálneho vzdelávania v kontexte s potrebami praxe a inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu (ďalej iŠVP). Analýza by mala pomôcť identifikovať prioritné oblasti vzdelávania budúcich učiteľov geografie a rozdiely v prístupe k ich vzdelávaniu medzi jednotlivými vysokými školami.

Koncepcia profesijnej prípravy učiteľov geografie

Profesijná príprava učiteľov je zameraná na rozvoj ich kompetencií v troch základných dimenziách: personálnej, etickej a odbornej (KA-

SÁČOVÁ et al. 2006). V odbornej dimenzii ide z pohľadu učiteľstva geografie najmä o pedagogicko-psychologickú oblasť a oblasti geografie a didaktiky geografie. Geografia je špecifická svojím integrujúcim charakterom, cielené napomáha snahám o pochopenie vzťahov medzi jednotlivými prvkami krajiny, porozumenie ich silnej vzájomnej podmienenosti a predvídanie ich vývoja, ako aj rozsahu predpokladaných zmien (KAROLČÍK, LIKAVSKÝ a MÁZOROVÁ 2015). Má tiež unikátnu schopnosť využívať a selektovať výsledky ostatných vedných disciplín, integrovať ich do vlastnej kognitívnej schémy a nachádzať medzi nimi súvislosti (KOLEJKA a KIRCHNER 2010). Z historického hľadiska prešlo geografické vzdelávanie na všetkých stupňoch vzdelávania vývojom od opisu regiónov k skúmaniu často veľmi špecifických procesov a javov (viac KÁR-VÁNKOVÁ et al. 2017, TOLMÁČI a KAROLČÍK 2017). Na druhej strane sa v geografickom vzdelávaní stále výrazne prejavuje snaha nestrátiť komplexný pohľad na skúmanú problematiku a priestorový charakter (LIKAVSKÝ a POLJAKOVÁ 2018). Proces geografického vzdelávania nie je nemenný, ale naopak otvorený systém, ktorý sa neustále modifikuje v kontexte premien čiastkových geografických vedných disciplín i dynamickej sa meniacich podmienok vzdelávacích potrieb spoločnosti (ŘEZNIČKOVÁ 2015).

Najdôležitejšiu úlohu v procese geografického vzdelávania zohráva učiteľ. Cesty, ako sa stať kvalifikovaným učiteľom geografie na Slovensku sú rôzne – pregraduálne alebo postgraduálne vzdelávanie (doplňujúce, rozširujúce). Motivácia k štúdiu učiteľstva geografie závisí od množstva faktorov, pričom, ako to vyplýva aj z výskumu JURSOVEJ-ZACHAROVEJ a SOKOLOVEJ (2015), môže sa v dôsledku štúdia, pedagogickej praxe alebo raných pedagogických skúseností meniť. Výskum VARGOVEJ (2013) napríklad poukazuje na javy ako tzv. šok z praxe a nízku schopnosť využiť teoretické poznatky na zlepšenie svojej praktickej učiteľskej činnosti. Príčinou môže byť aj veľmi nízky podiel prak-

tickej profesijnej prípravy na Slovensku v porovnaní s medzinárodnými trendmi vo vzdelávaní (KOSOVÁ 2016). Podľa prieskumu (MIŠKOLCI 2019), učiteľské vysokoškolské programy kladú prílišný dôraz na odborné vedomosti v aporbačnom predmete, na úkor rozvoja vedomostí a najmä zručností vo všeobecnej a predmetovej didaktike. Ako nepriaznivý faktor vplyvajúci na kvalitu učiteľov geografie možno označiť aj fakt, že na štúdium sú prijímaní všetci prihlásení, často len z odborných škôl, teda s oslabenou zložkou spoločenskovedných a prírodovedných predmetov, čo spôsobuje veľké rozdiely v odbornej či osobnostnej spôsobilosti študentov. Tento faktor súvisí pravdepodobne najviac s celkovou nízkou atraktivitou učiteľského povolania a bojom fakúlt o každého študenta.

V súvislosti s trendom profesionalizácie učiteľského povolania, so snahou o integráciu a porovnateľnosť učiteľského vzdelávania v Európe, vzniklo v posledných rokoch množstvo medzinárodných dokumentov venovaných kvalite učiteľov a ich vzdelávaniu (viac KOSOVÁ 2016). Dôležitým medzníkom a vyvrcholením zmien v myslení vo vzdelávaní bolo vytvorenie Európskeho kvalifikačného rámca pre celoživotné vzdelávanie (EKR 2009) a Národného kvalifikačného rámca SR (NKR 2011). Ide o nástroj, ktorý na základe dopredu stanovených kritérií, tzv. deskriptorov, priraduje určitú úroveň jednotlivým kvalifikáciám a do veľkej miery zjednocuje vysokoškolské vzdelávanie v Európskej únii aj na Slovensku. Napriek tomu však príprava učiteľov geografie nie je na Slovensku jednotná. V súčasnosti ju tvoria tri základné oblasti: pedagogicko-psychologická, odborovo-didaktická a predmetovo-odborová oblasť. Na Slovensku je v súčasnosti šesť vysokých škôl, ktoré poskytujú prípravu kvalifikovaných učiteľov geografie. Predmetovo-odborovú a odborovo-didaktickú oblasť zabezpečujú prevažne geografické pracoviská (Tab. 1). Prípravu v pedagogicko-psychologickej oblasti zabezpečujú ďalšie pracoviská, ktoré sú uvedené v metodologickej časti práce.

Vysoká škola	Fakulta	Pracovisko
KU v Ružomberku	Pedagogická fakulta	Katedra geografie
PU v Prešove	Fakulta humanitných a prírodných vied	Katedra geografie a aplikovanej geoinformatiky
UK v Bratislave	Prírodovedecká fakulta	Katedra kartografie, geoinformatiky a DFZ
		Katedra fyzickej geografie
		Katedra humannej geografie
		Katedra regionálnej geografie
UKF v Nitre	Fakulta prírodných vied	Kat. didaktiky prírodných vied, psychológie a pedagogiky
UKF v Nitre	Fakulta prírodných vied	Katedra geografie a regionálneho rozvoja
UMB v Banskej Bystrici	Fakulta prírodných vied	Katedra geografie a geológie
UPJŠ v Košiciach	Prírodovedecká fakulta	Ústav geografie

Tab. 1 Vysoké školy a pracoviská na Slovensku zabezpečujúce predmetovo-odborovú a odborovo-didaktickú oblasť študijného programu Učiteľstvo geografie (v kombinácii).

Vysvetlivky: KU – Katolícka univerzita, PU – Prešovská univerzita, UK – Univerzita Komenského, UKF – Univerzita Konštantína Filozofa, UMB – Univerzita Mateja Bela, UPJŠ – Univerzita Pavla Jozefa Šafárika.

V súčasnosti sa učiteľstvo geografie študuje v rámci študijného programu Učiteľstvo geografie (v kombinácii), ktorý je zaradený do študijného odboru Učiteľstvo a pedagogické vedy (Portál VŠ 2020). Súčasťou tohto študijného odboru je aj jeho popis, ktorý charakterizuje profil absolventa v prvom aj druhom stupni štúdia. Profilu absolventa učiteľského štúdia geografie sa podrobnejšie venovali napr. KAROLČÍK, LIKAVSKÝ a TOLMÁČI (2013).

Učiteľstvo geografie je možné študovať v kombinácii s ďalším aprobačným predmetom. Počet a typ týchto predmetov je na jednotlivých vysokých školách rôzny. Sú to prevažne ďalšie prírodovedné predmety, ale aj jazyky, história, telesná výchova, etická výchova, výchova k občianstvu, náboženská výchova, výtvarné umenie, pedagogika, psychológia, filozofia a i. (PORTÁL VŠ 2020). Na Slovensku má geografia stále pretrvávajúci imidž opisnej vedy a často býva volená ako "ľahší" predmet k druhému aprobačnému predmetu (CSACHOVÁ 2016, NEMČÍKOVÁ et al. 2018). Štúdium učiteľstva geografie sa realizuje v dvoch na seba nadväzujúcich stupňoch (Bc. a Mgr.), prioritne v dennej forme. Zaradenie a nadväznosť predmetov v rámci ŠP má sledovať cieľ nadobudnutia prameňaných teoretických aj praktických znalostí zo základných psychologicko-pedagogických vedných disciplín súvisiacich s prípravou študentov na učiteľské povolanie, ktoré sú doplnené o špecifické didakticko-geografické predmety a vybrané geografické disciplíny. ŠP by mal byť koncipovaný vo väzbe na iŠVP ISCED 2 a ISCED 3A. Keďže popis študijného odboru Učiteľstvo a pedagogické vedy, ale aj odboru Vedy o Zemi, ktoré sa pri tvorbe odporúčaných ŠP zohľadňujú, sú pomerne všeobecné, v koncepcii profesijnej prípravy učiteľov geografie na jednotlivých pracoviskách existujú rozdiely. Tým najväčším z nich je asi skladba predmetov, ktorá je v právomoci jednotlivých fakúlt a garantov študijných programov. Príležitosťou na posúdenie vhodnosti zaradenia jednotlivých predmetov do ŠP v rámci študijného programu Učiteľstvo geografie (v kombinácii) bola naposledy komplexná akreditácia v rokoch 2014/2015.

Metódy a dáta

Cieľom prieskumu bolo analyzovať vývoj, obsah a rozsah pregraduálneho vzdelávania učiteľov geografie na Slovensku v kontexte s potre-

bami praxe a iŠVP. Použité boli metódy textovej analýzy, porovnávania a štatistického spracovania kvantitatívnych informácií. Výsledkom práce je komparácia vývoja počtu absolventov učiteľstva geografie jednotlivých vysokých škôl, identifikácia prioritných oblastí prípravy budúcich učiteľov geografie a rozdielov v prístupe k ich vzdelávaniu. Metodika prieskumu bola zostavená tak, aby jej aplikácia priniesla výsledky, ktoré zodpovedajú na nasledujúce okruhy otázok:

- Aký je vývoj počtu absolventov učiteľstva geografie na slovenských vysokých školách?
- Na ktoré oblasti vzdelávania kladú jednotlivé pracoviská dôraz a v čom sú najväčšie vzájomné disproporcie?
- Sú ŠP učiteľstva geografie vzájomne kompatibilné (je možné, aby študent pokračoval v Mgr. štúdiu na inej univerzite, bez toho, aby mu chýbala výrazná časť vedomostí a zručností)?
- Do akej miery korešpondujú súčasné ŠP s potrebami učiteľov vzhľadom na iŠVP?

Sledované ukazovatele

Vzhľadom na stanovené otázky sme sledovali nasledovné ukazovatele: počty absolventov učiteľstva geografie v rokoch 2010 - 2019 na jednotlivých vysokých školách na Slovensku a predmety (oblasti predmetov) v rámci ŠP učiteľstva geografie na jednotlivých vysokých školách. Pri každom predmete sme sledovali jeho hodinovú a kreditovú náročnosť, formu vyučovania (prednáška, seminár, cvičenie), zaradenie do oblasti predmetov. Detailné porovnanie rôznorodých predmetov a prístupov na jednotlivých pracoviskách vyžaduje istý stupeň generalizácie, tak aby hlavné črty ostali zachované. Sme si vedomí tejto nedokonalosti a faktu, že i napriek veľkej snahe môžu byť výsledky skreslené. V práci vychádzame z nasledujúcich predpokladov:

- jednotlivé predmety a hodinové dotácie, ktoré sú uvedené v ŠP považujeme za skutočné a platné,
- rozsah (náročnosť), ktorý je v rámci štúdia venovaný jednotlivým predmetom, vyjadrujeme dvoma spôsobmi: hodinovou a kreditovou dotáciou predmetu,

- pregraduálna príprava učiteľov geografie je ovplyvnená najmä povinnými a povinne voliteľnými predmetmi.

Pôvod údajov

Údaje o počtoch absolventov učiteľstva geografie v rozličných aprobačiách boli čerpané zo štatistickej ročenky MŠVVaŠ SR (2020). Podrobnejšie informácie o počte absolventov Mgr. štúdia učiteľstva geografie za roky 2010 - 2019 boli poskytnuté študijnými oddeleniami príslušných fakúlt hodnotených vysokých škôl. Jednalo sa nielen o fakulty uvedené v tabuľke 1, ale aj o ďalšie fakulty, zastrešujúce štúdium ďalších aprobačných predmetov v kombinácii s geografiou (napr. Fakulta športu PU v Prešove, Fakulta telovýchovy a športu UK v Bratislave, Filozofická fakulta a Pedagogická fakulta UMB v Banskej Bystrici, Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach, Pedagogická fakulta UKF v Nitre a pod.). Údaje o ŠP, akreditovaných v rokoch 2014 - 2015, boli čerpané z oficiálnych webových stránok jednotlivých fakúlt a univerzít. Údaje o obsahovej náplni predmetov (potrebné k ich správnejmu zaradeniu do oblastí predmetov) boli čerpané z informačných listov, ktoré sú zverejnené na webových stránkach jednotlivých fakúlt, prípadne z akreditačných spisov (AKREDKOM 2017). Informácie o priebehu a hodinovej dotácii pedagogických praxí boli poskytnuté ich koordinátormi na príslušných pracoviskách.

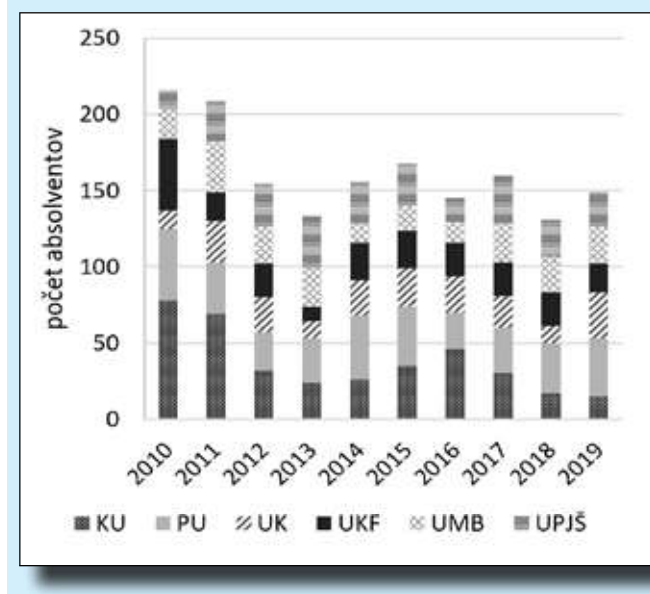
Vyhodnotenie údajov

Jednotlivé predmety a skupiny predmetov boli agregované do ôsmich väčších oblastí. Na základe získaných informácií o týchto oblastiach boli jednotlivé vysoké školy z viacerých hľadísk komparované.

Výsledky

Prvým analyzovaným ukazovateľom je počet absolventov učiteľstva geografie z vysokých škôl (do prieskumu sme nezahrnuli absolventov doplnujúceho a rozširujúceho štúdia). Podľa údajov CVTI (ŠTATISTICKÁ ROČENKA 2020) na Slovensku k 31. 10. 2019 študovalo učiteľstvo geografie v kombinácii s ďalším aprobačným predmetom v Bc. stupni 666 študentov, v Mgr. stupni 279 študentov (spolu 945 študentov vo všetkých ročníkoch štúdia). Rozdelenie týchto študentov je však na jednotlivých vysokých školách nerovnomerné. Vývoj počtu absolventov Mgr. stupňa na Slovensku medziročne značne koliduje (Obr. 1), v ostatných rokoch (od roku 2010) mierne klesá (pokles o 31 %). Tento trend je odrazom klesajúceho počtu absolventov stredných škôl a poklesu záujmu o učiteľské povolanie, ale je zároveň zodpovedajúci možnosti uplatnenia sa vzhľadom k poklesu počtu žiakov na základných školách a gymnáziách (podľa štatistickej ročenky približne o 20 % v sledovanom období).

Z porovnania počtu absolventov učiteľstva geografie (Mgr. stupňa štúdia) jednotlivých vysokých škôl vyplýva, že najviac absolventov za obdobie rokov 2010 - 2019 má KU v Ružomberku (23 %). Na druhej strane ale KU vykazuje najväčší pokles počtu absolventov zo všetkých hodnotených škôl a v rokoch 2018 a 2019 už patrila k školám

Obr. 2 Podiel kumulatívneho počtu absolventov učiteľstva geografie v rokoch 2010 – 2019 na jednotlivých vysokých školách na Slovensku; Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Akademických informačných systémov príslušných fakúlt.

Obr. 1 Vývoj počtu absolventov učiteľstva geografie (v Mgr. stupni) v rokoch 2010 – 2019 na Slovensku; Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Akademických informačných systémov príslušných fakúlt; Vysvetlivky: viď Tab. 1.

s najnižším počtom absolventov. Celkovo mali v sledovanom období školy na severe a východe Slovenska (KU, PU, UPJŠ) väčší kumulatívny počet absolventov učiteľstva geografie (spolu 60 %), ako ostatné vysoké školy na Slovensku (obr. 2).

Prioritné oblasti predmetov v rámci profesijnej prípravy učiteľov geografie

Je potrebné zdôrazniť, že tvorba odporúčacích ŠP nie je úplne slobodný proces bez akýchkoľvek pravidiel. Jednotlivé ŠP sú na Slovensku akreditované podľa existujúcich popisov študijných odborov s vymedzeným jadrom vedomostí (prevažne obsah povinných predmetov). Na druhej strane sú vytvárané autonómnym rozhodovaním vysokých škôl, ktoré na reformné zmeny reagovali podľa flexibility vedení, personálnych a ďalších možností jednotlivých pracovísk. Spôsob realizácie pregraduálnej prípravy učiteľov geografie v najhrubších črtách je v piatich slovenských univerzitách podobný (odlišný je len na UPJŠ v Košiciach). Pri detailnejšej analýze však nachádzame množstvo odlišností a špecifik.

Študijný poriadok rozlišuje historicky tri typy predmetov – povinné, povinne voliteľné a výberové. Medzi kľúčové pre budúcu profesiu učiteľa geografie patria najmä povinné a povinne voliteľné predmety. Jednotlivé pracoviská však majú rozlične veľkú ponuku povinne voliteľných predmetov, z ktorých si študenti väčšinou vyberajú len časť. Počet ponúkaných povinných a povinne voliteľných predmetov sa pohybuje od 67 (UMB v Banskej Bystrici) po 96 (PU v Prešove). Vzhľadom na pomer povinných a povinne voliteľných predmetov sa podiel povinných predmetov pohybuje od 68 % po 42 % (UK 68 %, KU 58 %, UMB 49 %, PU 44 %, UPJŠ 44 % a UKF 42 %). Povinné aj povinne voliteľné predmety, ponúkané jednotlivými pracoviskami participujúcimi na príprave budúcich učiteľov geografie sme agregovali do ôsmich väčších skupín podľa ich obsahovej náplne: 1. oblasť pomocných geovedných disciplín, 2. oblasť fyzickej geografie, 3. oblasť humánnej geografie,

4. oblasť regionálnej geografie, 5. oblasť pedagogiky, psychológie a didaktiky, 6. pedagogické praxe, 7. exkurzie a terénne cvičenia, 8. iné.

Oblasť 1 – Pomocné geovedné disciplíny: Obsah týchto predmetov tvorí odborný a metodologický základ pre ďalšie štúdium geografie. Zaradené sú sem predmety ako Úvod do štúdia geografie, Planetárna geografia, Kartografia, Geoinformatika, GIS, Štatistika a pod. Z povahy týchto predmetov vyplýva, že v priebehu štúdia sú zaradované do najnižších ročníkov v Bc. stupni štúdia. Ponuku povinných a povinne voliteľných predmetov tejto oblasti majú jednotlivé vysoké školy rôznu od 3 (UMB v Banskej Bystrici) po 7 (UPJŠ v Košiciach) predmetov.

Oblasť 2 – Fyzická geografia: Oblasť fyzickej geografie obsahuje predmety, ktoré sa sústreďujú na prírodnú časť krajiny. Ich hlavnou úlohou je študovať fyzickogeografickú sféru, ktorú tvoria prírodné čiastkové krajinné sféry a vzťahy medzi nimi. Predmety z oblasti fyzickej geografie na hodnotených vysokých školách sú v rámci ich obsahového zamerania veľmi podobné. Uplatňuje sa tu tradičný model fyzickogeografických vied, kde dominujú predmety študujúce zložky fyzickogeografickej sféry, ako sú horniny, reliéf, vodstvo, ovzdušie, pôda, rastlinstvo, živočíšstvo, doplnené o štúdium ich vzájomných vzťahov a priestorový aspekt. Povinné a povinne voliteľné predmety sú nasadzované najmä v Bc. stupni štúdia a ich počet kolíše na jednotlivých vysokých školách od 5 (UKF v Nitre) do 9 (KU v Ružomberku).

Oblasť 3 – Humánna geografia: Obsah týchto predmetov tvorí štúdium vzoriek a procesov, ktoré utvárajú interakciu človeka s prostredím, najmä príčiny a následky rozmiestnenia ľudskej aktivity na zemskom povrchu. Medzi základné predmety tejto skupiny patria: Geografia obyvateľstva a sídiel, Geografia výrobných a nevýrobných aktivít, Politická geografia a i. Ponuku povinných a povinne voliteľných predmetov tejto oblasti majú jednotlivé vysoké školy rôznu od 6 (UK v Bratislave) do 14 (PU v Prešove) predmetov. Sústredené sú prevažne do Bc. stupňa štúdia.

Oblasť 4 – Regionálna geografia: Oblasť regionálnej geografie obsahuje predmety, ktoré sa zaoberajú komplexným a syntetickým štúdiom regiónov so zameraním na interakcie medzi prírodnou a socioekonomickou sférou. Predmety z tejto oblasti sú koncipované aj s ohľadom na tematické celky, nachádzajúce sa vo vzdelávacom štandarde predmetu Geografia na základných a stredných školách. Preto dominujúcimi a spoločnými predmetmi pre všetky hodnotené pracoviská sú predmety zaoberajúce sa regionálnou geografiou Slovenska a sveta. Dopĺňajú ich predmety ako Mikrogeografia, Aplikovaná geografia, Globálne problémy regiónov a ďalšie. Dominantným pracoviskom v oblasti regionálnej geografie z pohľadu počtu povinných a povinne voliteľných predmetov je PU v Prešove (14 predmetov), najmenej ich je na UK v Bratislave (8 predmetov). Predmety sú zaradované ako do Bc., tak aj do Mgr. stupňa štúdia.

Pri pohľade na oblasti 1 až 4 (oblasť geografických a pomocných geografických predmetov), sledované pracoviská ponúkajú rôzne širokú ponuku povinných a povinne voliteľných predmetov. KU v Ružomberku a UK v Bratislave majú spoločné to, že geografické a pomocné geografické predmety predstavujú len do 43 % z ponuky predmetov a aj ich hodinová dotácia je v porovnaní s inými vysokými školami nižšia. Aj tu však nachádzame rozdiel, na UK sú všetky tieto predmety (23 predmetov) povinné a na KU je z 31 predmetov polovica povinne voliteľných. PU v Prešove má naopak zastúpenie týchto predmetov najvyššie (62 %), dominantná je najmä oblasť regionálnej geografie (24 %).

Oblasť 5 – Predmety základných psychologicko-pedagogicko-didaktických vedných disciplín: Zaradenie, nadväznosť a obsah týchto predmetov sleduje cieľ nadobudnutia primeraných teoretických znalostí aj praktických a zručností potrebných pre vyučovanie geografie. Od ostatných vysokých škôl sa v tejto oblasti prípravy učiteľov geografie odlišuje UPJŠ v Košiciach. V nej sú jednotlivé povinné predmety tejto oblasti zaradené až do Mgr. stupňa štúdia, ale v Bc. stupni je ponuka predmetov z tejto oblasti v podobe

bloku povinne voliteľných predmetov a na Mgr. stupeň učiteľstva sa môžu zapísať len študenti, ktorí ho majú absolvovaný. Z porovnania všetkých oblastí z pohľadu hodinovej dotácie povinných a povinne voliteľných predmetov vyplýva, že na všetkých hodnotených vysokých školách oblasť 5 dominuje. Najviac na UMB v Banskej Bystrici (40 % z celkovej hodinovej dotácie predmetov) a najmenej na PU v Prešove (26 % z celkovej hodinovej dotácie predmetov). Pri hlbšom pohľade na túto oblasť však už nachádzame výrazné rozdiely (napr. na UK v Bratislave je hodinová dotácia predmetov didaktiky geografie dvojnásobná, ako je tomu na iných školách). Aj z hľadiska počtu predmetov, venovaných tejto oblasti prípravy študentov, je situácia na slovenských vysokých školách rôzna, najvyššia ponuka je na PU v Prešove (33 predmetov) a nižšia, ako na ostatných vysokých školách je na UK v Nitre (21 predmetov). Jednotlivé predmety tejto oblasti sa na pracoviskách pripravujúcich budúcich učiteľov geografie do istej miery líšia, možno ich však na základe obsahu zaradiť do nasledujúcich kategórií:

- predmety všeobecnej, vývinovej a sociálnej psychológie,
- predmety všeobecných pedagogických a didaktických východísk edukácie (Teória vyučovania, Sociálno-kultúrne aspekty edukácie, Základy špeciálnej pedagogiky a i.),
- predmety didaktiky geografie,
- pomocné predmety k základným psychologicko-pedagogicko-didaktickým vedným disciplinám (Digitálne technológie, Základy metodológie výskumu, Informačné a komunikačné technológie, Školský manažment, Filozofická antropológia a axiológia, Biológia dieťaťa a i.).

Oblasť 6 - Pedagogické praxe: Pedagogické praxe sú bezpochyby najdôležitejšou oblasťou prípravy budúcich učiteľov geografie. Pedagogická prax má tvoriť gradujúcu štruktúru pedagogických situácií a študent má byť ňou vedený tak, aby sa každá jeho profesijná učiteľská kompetencia stále viac a viac rozvíjala až do požadovanej výstupnej podoby určenej profesijným štandardom. V praktickej príprave učiteľov geografie je zaužívaný konzekutívny model praxí - teoretická príprava predchádza praktickú prípravu (MADZIKOVÁ a KANČÍR 2017). Na jednotlivých pracoviskách majú praxe rôzne názvy, kvôli prehľadnosti v tomto príspevku rozlišujeme nácvuovú, priebežnú a súvislú pedagogickú prax. V ich realizácii a počte hodín sa jednotlivé vysoké školy výrazne odlišujú. Pedagogické praxe organizujú príslušné pracoviská (katedry geografie, didaktiky prírodovedných predmetov, Centrum celoživotného vzdelávania na PF UKF v Nitre, Ústav pedagogiky, psychológie a andragogiky na PU v Prešove). Úvodné pedagogické praxe z geografie majú charakter nácvuov (hospitácií), pri ktorých študenti spracúvajú rozbor vyučovacej hodiny. Rozsah nácvuovných praxí je na jednotlivých školách rôzny (5 - 26 hodín). Počet hodín hospitácií je väčšinou pohyblivý a závisí od počtu hodín v úväzku príslušného cvičného učiteľa. Na UMB v Banskej Bystrici a na UPJŠ v Košiciach začínajú nácvuové pedagogické praxe až v Mgr. stupni štúdia, čo nepova-

žeme, z hľadiska rozhodovania sa absolventa Bc. stupňa štúdia pre ďalšie štúdium, za vyhovujúce. Výstupové praxe (na všetkých vysokých školách v Mgr. stupni štúdia) zahŕňajú vlastné pedagogické výstupy študentov a v prípade priebežných praxí aj nácvuov na vyučovacích hodinách vedených ich spolužiakmi. Približný rozsah reálne odučených hodín geografie na ZŠ a SŠ v rámci všetkých praxí, je na jednotlivých vysokých školách nasledovný: UK v Bratislave - 17 hodín, PU v Prešove - 36 hodín, UMB v Banskej Bystrici - 38 hodín, KU v Ružomberku - 21 hodín, UKF v Nitre - 34 hodín, UPJŠ v Košiciach - 49 hodín. Uvádzané počty hodín sú minimálne, v mnohých prípadoch však skutočný počet odučených vyučovacích hodín súvisí s veľkosťou skupín študentov a možnosťami cvičných škôl.

Oblasť 7 - Exkurzie a terénne cvičenia: Súčasťou štúdia geografie sú na všetkých pracoviskách aj terénne cvičenia. Majú charakter exkurzie na Slovensku a v zahraničí alebo terénnych cvičení. Spomedzi jednotlivých univerzít na Slovensku, najviac dní venovaných tejto oblasti (v rámci povinných predmetov) je na UK v Bratislave (31 dní), o čosi menej na UMB v Banskej Bystrici (23 dní), KU v Ružomberku (22 dní), PU v Prešove a UPJŠ v Košiciach (po 15 dní), najmenej dní povinných exkurzií a terénnych cvičení je na UKF v Nitre (5 dní). Na všetkých vysokých školách okrem UK v Bratislave a KU v Ružomberku sú zahraničné exkurzie zaradené medzi povinne voliteľné predmety, takže nie všetci študenti sa ich zúčastňujú.

Oblasť 8 - Iné: Predmety, ktoré sú povinné, avšak nie je ich možné zaradiť do žiadnej z predchádzajúcich kategórií, napr. Telesná výchova, Teológia, Štátnicové skúšky z geografie, Odborný seminár k záverečným prácam z geografie a ďalšie (Obr. 3).

Možnosti mobility študentov učiteľstva geografie na Slovensku

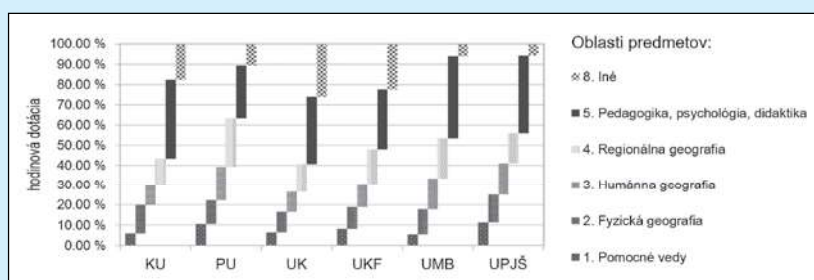
Zisťovali sme tiež, do akej miery sú ŠP hodnotených vysokých škôl kompatibilné z pohľadu možnosti pokračovania v štúdiu učiteľstva geografie v Mgr. stupni na inej škole. Najväčšie disproporcie sme našli v predmetoch regionálnej geografie sveta a Slovenska, didaktiky geografie a pedagogických praxí. Napríklad všetky predmety regionálnej geografie sveta sú na

UMB v Banskej Bystrici zaradené už v Bc. stupni štúdia, ale na UPJŠ v Košiciach až v Mgr. stupni. Geografia Slovenska je na UPJŠ zaradená do Bc. stupňa, ale na neďalekej PU v Prešove je až v Mgr. stupni štúdia. Preto by prípadným prestupujúcim študentom mohla chýbať veľká časť vedomostí z týchto oblastí. Povinné predmety zamerané na didaktiku geografie na troch hodnotených vysokých školách (na UK v Bratislave, UMB v Banskej Bystrici, UKF v Nitre) začínajú už v treťom ročníku Bc. stupňa štúdia, na ostatných až v Mgr. stupni. Podobne aj pedagogické praxe (nácvuové) na všetkých školách okrem UPJŠ v Košiciach a UMB v Banskej Bystrici začínajú už v Bc. stupni. Vyplýva z toho, že pri prípadnom prestepe by študentom mohla chýbať časť vedomostí z didaktiky geografie, prípadne aj nácvuová pedagogická prax.

Profesijná príprava učiteľov geografie v kontexte s iŠVP

Vzdelávací proces a jeho výsledky sú závislé okrem iného aj od kurikulárneho kontextu. Štúdijný plán učiteľstva geografie by mal byť preto koncipovaný vo väzbe na obsah a ciele vzdelávania predmetu Geografia, vyučovaného predovšetkým na základných školách a gymnáziách. Geografické vzdelávanie na úrovni ISCED 2 a ISCED 3A na Slovensku vymedzujú základné kurikulárne dokumenty, najmä inovované ŠVP (ŠPÚ 2014 a, b). Stanovujú hlavné myšlienkové koncepty, ciele, obsah aj očakávané výstupy vzdelávania. Všeobecné ciele sú orientované nielen na obsahovú, ale aj na procesnú stránku geografického vzdelávania. Pedagógovia, ktorí participujú na príprave učiteľov geografie by mali tieto kurikulárne dokumenty poznať a vo svojej výuke zohľadňovať.

Obsah a ciele vzdelávania sme korelovali s prípravou budúcich učiteľov geografie. Zamerali sme sa na povinné predmety, pretože najmä tie pokrývajú obsah učiva predmetu Geografia v rámci ISCED 2 a ISCED 3A a absolvujú ich všetci študenti učiteľstva geografie. Školská geografia v najnižších ročníkoch základných škôl aj gymnázií je venovaná planetárnej geografii so zameraním na planétu Zem, základom kartografie, fyzickej a humánnej geografie. Týmto oblastiam geografie je na všetkých hodnotených vysokých školách venovaná dostatočná pozornosť. Až 64 % z celkového počtu vyučovacích hodín (v rámci

Obr. 3 Podiel hodinovej dotácie skúmaných oblastí z celkovej hodinovej dotácie povinných a povinne voliteľných predmetov na jednotlivých vysokých školách na Slovensku; Zdroj: Vlastné spracovanie podľa odporúčaných ŠP jednotlivých vysokých škôl; Poznámka: Graf nezahŕňa pedagogické praxe, exkurzie a terénne cvičenia.

povinných geografických predmetov) počas celého štúdia pokrýva učivo prvého ročníka ZŠ a gymnázií (resp. prvého a časti druhého roč. gymnázií). Najviac povinných hodín je týmto oblastiam venovaných na UK v Bratislave, najmenej na PU v Prešove (Tab. 2). Aj keby sa zdalo, že vzhľadom k potrebám učiteľa geografie je to veľa, je potrebné vnímať tieto predmety ako podstatné pre získanie a rozvoj spôsobilostí a zručností pri získavaní a interpretácii informácií a vedomostí, nevyhnutných pre pochopenie vzťahov medzi jednotlivými prvkami krajiny. To považujeme za východisko pre komplexné zhodnotenie jednotlivých regiónov sveta a Slovenska, ich špecifik a problémov, ktorému je venovaná školská geografia vo vyšších ročníkoch základných škôl a gymnázií. Regionálnej geografii je najväčší počet hodín (v rámci povinných predmetov) venovaný na UK v Bratislave, najmenej na KU v Ružomberku (Tab. 2). Je však potrebné uviesť, že na UK v Bratislave sú všetky ponúkané geografické predmety povinné, kdežto na ostatných vysokých školách si študenti musia doplniť povinné predmety o povinne voliteľné predmety, aby dosiahli minimálny počet kreditov, potrebný na úspešné absolvovanie štúdia.

Diskusia

Profil absolventa učiteľstva geografie závisí od množstva faktorov. Najdôležitejším z nich je formálne nastavenie študijných plánov, od ktorých do veľkej miery závisí aj obsah štúdia. Tie sa na jednotlivých vysokých školách značne líšia i napriek tomu, že vychádzajú z rovnakých kritérií akreditácie študijných programov (MŠVVaŠ SR 2013) a opisov študijných odborov. Podobne je to aj v Českej republike, kde podobnú komparáciu na základe analýzy akreditačných spisov realizovala BAAROVÁ (2016). Jej výsledky podobne, ako je tomu aj na Slovensku poukázali na veľké rozdiely najmä v štruktúre povinných, voliteľných a výberových predmetov. Aj v Českej republike si jednotlivé vysoké školy a fakulty samy stanovovali podobu a rozsah základných zložiek učiteľskej prípravy. Od roku 2017 je to už však zmenené (MŠMT 2017). Úlohou jednotlivých pracovísk profilujúcich budúcich učiteľov geografie je prispôbiť ponuku predmetov potrebám praxe. Z našej analýzy vyplýva, že tomu tak prevažne je, no súhlasíme s tvrdením KOSSOVEJ et al. (2015), že naj-

podceňovanejšou oblasťou je praktická príprava. Podľa našich zistení, dominujú v oblasti psychologicko-pedagogicko-didaktických predmetov prednášky nad semináriami a pedagogická prax je v priemere na Slovensku v rozsahu len 32,5 odučených hodín geografie počas celého štúdia. Podľa výsledkov KOSSOVEJ (2016), je vo väčšine krajín EÚ podiel praktickej prípravy v učiteľskom štúdiu omnoho vyšší. Z prieskumu MIŠKOLCIHO (2019) tiež vyplýva potreba väčšieho dôrazu na predmety všeobecnej a predmetovej didaktiky. Podľa nášho prieskumu je psychologicko-pedagogicko-didaktickým predmetom v priemernom hodnotení venovaný dostatok priestoru - v priemere 35 % podielu hodinovej dotácie ŠP (bez pedagogických praxí). Na jednotlivých vysokých školách sa však tento podiel výrazne líši (od 26 do 40 %). Obsah aktuálnych študijných programov totiž na Slovensku nie je jednoznačne definovaný tak, ako je tomu napr. v Českej republike, kde sú podiely jednotlivých zložiek študijných programov pomerne striktné rozdelené. Ak neberieme do úvahy druhý predmet aprobácie, učiteľská propedeutika a odborová didaktika tu predstavujú 35 až 55 % zo ŠP pri učiteľstve ZŠ a 30 až 35 % pri učiteľstve na SŠ (MŠMT 2017).

Záver

Vysokoškolská príprava na učiteľské povolanie do veľkej miery vplyva na celkovú kvalitu výučby na školách v regionálnom školstve. Kvalitne pripraviť učiteľa geografie je komplexnou záležitosťou. Jeho príprava totiž musí zahŕňať nielen osvojenie si vedomostí geografického učiva v širších súvislostiach, ale aj zručností rozpoznávať vzdelávacie potreby svojich žiakov a prispôbovať im svoj pedagogický prístup použitím najvhodnejších metód, foriem a prostriedkov výučby.

V príspevku sme predstavili inštitucionálny rámec vysokoškolského vzdelávania budúcich učiteľov geografie na šiestich vysokých školách, prioritne zastrešujúcich prípravu učiteľov geografie na Slovensku a vývoj počtu ich absolventov. Poukázali sme na viacero spoločných črt i rozdielov v obsahu ich ŠP a dôraze, ktorý kladú na jednotlivé oblasti vzdelávania. Z hľadiska vývoja počtu absolventov učiteľstva geografie možno pozorovať v posledných deviatich rokoch

mierny pokles (o 31 %). Od formálneho nastavenia vysokoškolských programov učiteľstva geografie závisí obsah štúdia. Ten sa podieľa, okrem iných faktorov, na pripravenosti absolventov pre vyučovanie geografie. Analýza a komparácia študijných plánov na jednotlivých vysokých školách poukazuje na spoločné znaky, ale aj viacero rozdielov. Bakalárska príprava je na všetkých hodnotených vysokých školách zameraná prevažne na získavanie odborných vedomostí z geografie a učiteľskej propedeutiky a pre profesiu učiteľa geografie nie je postačujúca. Zložka odborovej didaktiky a praxe je vo väčšej miere rozvíjaná až na Mgr. stupni. Ďalším spoločným znakom je, že oblasti pedagogiky, psychológie a didaktiky geografie je venovaného najviac priestoru (z hľadiska počtu predmetov, hodinovej aj kreditovej dotácie). Komparáciou ŠP sme zistili aj značné rozdiely v prístupe k príprave učiteľov geografie. Súvisí to najmä s tým, že na Slovensku nie je obsah aktuálnych študijných programov jednoznačne definovaný. V štruktúre predmetov a výstupných požiadavkách na študentov sa tak prirodzene odrážajú preferencie príslušných pracovísk. V najhrubších črtách sa od ostatných vysokých škôl odlišuje najmä UPJŠ v Košiciach, kde na Bc. stupni študenti absolvujú neučiteľské medziodborové štúdium (s povinným absolvovaním bloku predmetov učiteľskej propedeutiky) a následne pokračujú na Mgr. stupni v učiteľskom štúdiu geografie. Na tejto škole je najvyšší počet hodín výstupovej pedagogickej praxe spomedzi hodnotených vysokých škôl. Druhou školou, ktorá sa mierne líši od priemerných hodnôt sledovaných ukazovateľov je PU v Prešove, ktorá má najvyšší podiel hodinovej dotácie geografických a pomocných geografických predmetov (62 %). Na tejto vysokej škole je tiež najvyššia ponuka povinných a povinne voliteľných predmetov počas štúdia (93 predmetov). Školy, ktoré majú v porovnaní s ostatnými deficit v počte hodín výstupových pedagogických praxí sú UK v Bratislave – 17 hodín a KU v Ružomberku – 21 hodín (priemer je 32,5 odučených hodín počas celého štúdia). Na KU v Ružomberku sú do povinnej výučby zaradené aj teologické predmety. Jeden z rozdielov v ŠP jednotlivých vysokých škôl je aj v pomere povinných a povinne voliteľných predmetov (na UK v Bratislave je podiel povinných predmetov až 68 % v porovnaní s UKF, PU a UPJŠ kde je to 42 – 44 %). Myslíme si, že podiel povinných predmetov by mal byť skôr nižší, pretože to dáva študentovi väčšiu slobodu a flexibilitu v zostavovaní svojho ŠP (čo mu napr. zároveň umožní ľahšie absolvovať ERASMUS pobyt v zahraničí).

Pri pohľade na ŠP učiteľstva geografie na jednotlivých vysokých školách možno konštatovať, že mobilita študentov medzi univerzitami nie je bezproblémová a vyžaduje si nutnosť doplnenia vedomostí v niektorých oblastiach či dokonca praktických predmetov. Na druhej strane však môže prinášať určité prínosy, najmä ak vytvára tlak na vysoké školy skvalitňovať prípravu študentov na učiteľské povolanie. Úlohou jednotlivých pracovísk profilujúcich budúcich učiteľov geografie je prispôbiť ponuku aj obsah predmetov potrebám praxe. Identifikácia týchto potrieb môže byť cieľom ďalšieho výskumu v tejto oblasti. Ako dôležité sa javí najmä zvýšenie podielu praktickej prípravy a predmetov didaktiky geografie. Predpokladom týchto zmien však

Tematické celky		Vysoká škola / počet hodín v rámci povinných predmetov					
ISCED 2	ISCED 3A	KU	SU	UK	UPJŠ	UMB	UPJŠ
Planéta Zem	Planéta Zem	26	26	39	26	39	26
Zobrazovanie Zeme	Geografia v praxi						
	Zároveň poznávanie v geografii	26	91	104	78	104	91
	Mipovane Zeme						
Cestujeme po Zemi – fyzická geografia	Počítačová tematická kartografia						
	Atmosféra						
	Hydrosféra	195	104	221	208	143	234
	Litosféra						
Cestujeme po Zemi – sídla a pamiatky UNESCO	Biosféra a pedosféra						
	Regionálna a humánna geografia 1. časť	130	130	221	156	195	130
Regionálna geografia jednotlivých svetadielov	Regionálna						
	a humánna geografia 2. časť	182	274	312	273	273	247
Slovensko	Slovensko						
Geografické exkurzie a vychádzky	Geografické exkurzie a vychádzky	22 dni	15 dni	31 dni	5 dni	23 dni	15 dni

Tab. 2 Tematické celky školskej geografie (ISCED 2 a ISCED 3A) a počet hodín výučby za celé štúdium v rámci prislúchajúcich povinných predmetov na jednotlivých vysokých školách na Slovensku. Zdroj: Vlastné spracovanie podľa iŠVP (ŠPÚ 2014 a, b) a ŠP jednotlivých vysokých škôl; Vysvetlivky: viď Tab. 1.

musí byť aj zmena často podceňujúceho postoja samotných vysokých škôl a ich pedagógov k učiteľskému štúdiu.

Uvedomujeme si tiež, že nie je podstatné len predmetové zloženie ŠP učiteľstva geografie a časová dotácia jednotlivých predmetov, ale aj obsahová štruktúra predmetov, ktorá však nebola podrobená podrobnejšej analýze. Predmetom ďalších výskumov by tiež mohlo byť skúmanie toho, ktoré z množstva získavaných informácií vedia študenti skutočne efektívne využiť vo svojej pedagogickej praxi, prípadne zisťovanie, či majú absolventi učiteľstva geografie tie kompetencie a spôsobilosti, ktoré by mali (podľa iŠVP) rozvíjať aj u svojich žiakov.

Podakovanie

Tento príspevok bol podporený Kultúrnou a grantovou agentúrou Ministerstva školstva SR – grant KEGA č. 015UMB-4/2018 a Agentúrou na podporu výskumu a vývoja – grant APVV-18-0185.

Literatúra

AKREDKOM 2017. Akreditačná komisia, poradný orgán vlády slovenskej republiky [cit. 2017-05-24]. Dostupné na: <http://www.akredkom.sk/index.pl?tmpl=ziadosti>.

BAAROVÁ, B. 2016. Profil absolventů učitelství geografie v Česku. In Nováček, A. ed. Geografické myšlení jako aktuální společenská výzva. České Budějovice: Jihočeská univerzita, s. 247 – 253.

CSACHOVÁ, S. 2016. Motivácia študentov k štúdiu geografie na UPJŠ v Košiciach. In Prokša, M., Drozdíková, A. eds. Inovácie a trendy v prírodovednom vzdelávaní. Zborník príspevkov z konferencie ScienEdu. Bratislava: PriF UK, s. 33 – 40. ISBN 80-89055-69-9.

EKR 2009. Learning Opportunities and Qualifications in Europe. Dostupné na: https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/broch_sk.pdf ISBN 978-92-79-08489-8.

ENQA 2009. Normy a smernice na zabezpečovanie kvality v európskom priestore vysokoškolského vzdelávania. Dostupné na: <http://www.enqa.eu/pubs.lasso>.

ŠPÚ 2014a. Inovovaný Štátny vzdelávací program: Geografia – nižšie stredné vzdelávanie. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/files-7/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/geografia_nsv_2014.pdf.

ŠPÚ 2014b. Inovovaný Štátny vzdelávací program: Geografia – gymnázium so štvorročným a päťročným vzdelávacím programom. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/geografia_g_5_4_r.pdf.

KAROLČÍK, Š., LIKAVSKÝ, P., TOLMÁČI, L. 2013. Profil absolventa učiteľského štúdia geografie a rámcový návrh nového študijného programu. Geografia, 21(1), 21 – 23.

KAROLČÍK, Š., LIKAVSKÝ, P., MÁZOROVÁ, H. 2015. Vývoj vyučovania geografie na základných školách a gymnáziách na Slovensku po roku 1989 a návrh základných koncepčných prvkov nového modelu geografického vzdelávania. Geografický časopis, 67(3), 261 – 284.

KARVÁNKOVÁ, P., MARADA, M., ŘEZNIČKOVÁ, D., MADZIKOVÁ, A., PIRÓG, D. 2017. Geo-

graphical Education from the Czech, Slovak and Polish Point of View. In Karvánková, P. et al. eds. Current Topics in Czech and Central European Geography Education. Heidelberg: Springer, s. 1 – 11. DOI: 10.1007/978-3-319-43614-2.

KASÁČOVÁ, B., KOSOVÁ, B., PAVLOV, I., PUPALA, B., VALICA, M. eds. 2006. Profesijný rozvoj učiteľa. Prešov: MPC, 164 s.

KOLEJKA, J., KIRCHNER, K. 2010. Zamyslení: Fyzická geografie – vize české vědy pro 21. století. In Fňukal, M., Frajer, J., Hercik, J. eds. 50 let geografie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Olomouc: UP, s. 105 – 115.

KOSOVÁ, B. 2016. Profesijná príprava budúcich učiteľov a cvičný učiteľ vo svetle medzinárodných trendov. In Švec, V., Lojdová, K., Pravdová, B. eds. Sborník z konferencie Učiteľské praxe – súčasne poznatky a perspektívy. Brno: Masarykova univerzita, s. 17 – 29. DOI: 10.5817/CZ.MUNI.P210-8274-2016.

LIKAVSKÝ, P., POLJAKOVÁ, M. 2018. Kritické myslenie v geografickom vzdelávaní – teoretické východiská a aplikácie v praxi. Geografia, 26(1), 13 – 20.

MADZIKOVÁ, A., KANCÍR, J. 2017. Pedagogická prax ako súčasť profesijnej prípravy učiteľov geografie a vybrané aspekty jej hodnotenia. Geografická Revue, 13(1), 32 – 42. DOI: <https://doi.org/10.24040/GR>.

MÍŠKOLCI, J. 2019. Obsah a formy vzdelávania vo VŠ programoch učiteľstva neodrážajú žiaduci stav, na ktorý by mali ich absolventov pripraviť, Projekt To dá rozum [cit. 2020-03-02]. Dostupné na: <https://analiza.todarozum.sk/docs/329246003yd1a/>.

MŠMT 2017. Rámcové požiadavky na študijné programy, jejichž absolvovaním sa získava odborná kvalifikace k výkonu regulovaných povolání pedagogických pracovníků. [cit. 2020-05-05].

Dostupné na: <http://www.msmt.cz/file/44169/>.

MŠV VaŠ SR 2013. Kritériá akreditácie študijných programov vysokoškolského vzdelávania. [cit. 2020-05-05]. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/files/2545.pdf>.

NEMČÍKOVÁ, M., RAMPÁŠEKOVÁ, Z., KRÁMÁREKOVÁ, H., DUBCOVÁ, A. 2018. Specifics of Future Geography Teachers Preparation at the Faculty of Natural Sciences Constantine the Philosopher University in Nitra. Studia Geographica, 12, 140-153. DOI: 10.24917/20845456.12.11.

NKR 2011. Národný kvalifikačný rámec Slovenskej republiky a prepojenie na úrovne Európskeho kvalifikačného rámca pre celoživotné vzdelávanie. Dostupné na: http://old.minedu.sk/data/USERDATA/DalsieVzdel/VDOC/Narodny%20kvalifikacny%20ramec%20SR_final.pdf.

PORTÁL VŠ 2019. Sústava študijných odborov [cit. 2019-09-25]. Dostupné na: <https://www.portalvs.sk/sk/studijne-odbory?from=menu1>.

ŠTATISTICKÁ ROČENKA 2020. Absolventi vysokých škôl [cit. 12-03-2020]. Dostupné na: https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-vysoke-skoly.html?page_id=9596.

TOLMÁČI, L., KAROLČÍK, Š. 2017. Current Geography Education in Slovakia: Conversions and Conditions. In Karvánková, P. et al. eds. Current Topics in Czech and Central European Geography Education. Heidelberg: Springer, s. 33 – 44. DOI: 10.1007/978-3-319-43614-2.

VARGOVÁ, M. 2013. Analýza komponentov profesijnej identity budúcich učiteliek predprimárneho vzdelávania a ich premien počas štúdia. In Krajčová, N., Šuťáková, V. eds. Učiteľ na ceste k profesionalite. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Ústav pedagogiky, andragogiky a psychológie, Škola plus, s.r.o., s. 117 – 133.

Professional training of future geography teachers in Slovakia

Martina Škodová, Ľuboš Balážovič, Peter Barto

Abstract

The personality of teachers, the quality of their knowledge and didactic skills have a great impact on the learning outcomes. The quality of university teacher education has a decisive role in this context. The education of geography teachers is not uniform in Slovakia. This study aims to analyse the development of the number of graduated geography trainee teachers at each university in Slovakia and also the content and scope of geography teachers education in the context of the needs of practice and geography curriculum. Methods of the text analysis, comparison and statistical processing of quantitative information were used in this study. The result is a comparison of the development of the number of graduates in the geography teaching at six universities, identification of priority areas of education the trainee geography teachers and differences in the approach to their education. The results point to many the same features of the education of geography trainee teachers at Slovak universities, but they also point to several significant differences in their education. These are mainly in the areas that are dominant in their preparation, in the ratio of compulsory and optional subjects and the scope of pedagogical practice. This study is relevant because of the upcoming accreditation of universities, which will be another opportunity to reevaluate the study plans of geography teaching.

Keywords: study program Geography teaching, undergraduate training, curriculum

RNDr. Martina Škodová, PhD., Katedra geografie a geológie, Fakulta prírodných vied Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, **e-mail:** martina.skodova@umb.sk

Mgr. Ľuboš Balážovič, PhD., Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica, **e-mail:** lubos.balazovic@sazp.sk

Mgr. Peter Barto, ÚVTOS, Banská Bystrica, **e-mail:** peter.barto@gmail.com